

A független kortárs művészet

OFF-Biennále, Budapest

2015. április 24 – május 31. | Budapest; Esztergom, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Perbál, Szombathely, Veszprém; Brno, New York, Párizs, Pozsony, Prága, São Paulo

A 2015. április 24. és május 31. között lezajlott *OFF-Biennále*¹ a kortárs magyar képzőművészeti élet elevenségét, spontán szervezőerejét, sokszínűségét bizonyította. A 120 budapesti, 10 vidéki és 6 külföldi helyszínen, mintegy 300 résztvevő közreműködésével öt héten keresztül látható kiállítások, megnyitó- és zárórendezvények, workshopok, beszélgetések, performanszok, vezetések és filmvetítések olyan gazdag programot kínáltak, amelyről valószínűleg egyetlen néző sem tudott teljes képet kapni. Így kézenfekvő, hogy a biennále értékelésekor szubjektív megközelítések állnak majd egymás mellett. Ez a szöveg azt a kérdést próbálja megválaszolni, hogyan jelenik meg a kortárs magyar képzőművészet világa az *OFF-Biennalén* azok számára, akik nem ismerik ezt a rendszert belülről, akik e rendezvény kapcsán próbálnak bepillantani a kulisszák mögé. Ennek megfelelően alább számos olyan véleményt próbálok figyelembe venni, amely nem feltétlenül az enyém, viszont releváns és az itt láthatóvá váló kulturális tér sokrétűségét szemlélteti.

Az időhatárok: öt hét és két év, mivel öt hétig tartott a rendezvény és elnevezése arra utal, hogy két év múlva megismétlődik majd. Az öt hét inkább nevezhető rövidnek, mint hosszúnak – ez a sűrített jelenlét elsősorban azt tudatosította, hogy milyen potenciál van ebben a közegben. Azonban öt hét túl hosszú is lehet. SUGÁR JÁNOS *Tűz a múzeumban*² című projektje szimbolikusnak indult: a Rombusz teraszon meggyújtott tüzet önkéntesek őrizték, az eredeti terv szerint a biennále teljes ideje alatt. Miután három hét után ki kellett oltani a tüzet, háttérbe szorult ez a jelentés: nem a tűzörző önkéntesek hiányában fejeződött be a projekt, hanem a terület tulajdonosa vonta vissza az engedélyét – hangzott az egyik értelmezés. A látogatóközönség nagysága és összetétele szintén sajátos képet mutat. A biennalét a szervezők szerint összesen 35 000-en nézték meg,³ ami arra utal, hogy a program iránt a szélesebb közönség is érdeklődött, nem csak a szakmabeliek.

A szervezőkkel, kurátorokkal, koordinátorokkal és művészekkel beszélve viszont kiderült, ők kétharmad és nyolcvan százalék közé teszik azoknak a látogatóknak az arányát, akiket ismernek. Ezek szerint a közönség nagy részét azok tették ki, akik szakmai vagy baráti vonalon eleve kapcsolódnak a kortárs képzőművészethez.

Ennek a képnek felel meg az is, hogy az OFF legfontosabb kommunikációs csatornája a Facebook volt⁴. A Facebook pedig tudvalevőleg csak azokat éri el – ellentétben a hagyományos médiumokkal –, akik benne vannak ebben a rendszerben. A Facebookon nagy visszhangot váltott ki a *Tűz a múzeumban* projekt, itt terjedtek róla a hírek, a fotók, a felhívások, valamint így válhatott népszerűvé egy olyan látványos dolog, mint a Kelenföldi Erőműben bemutatott *Szemreazonátor*⁵. CSÖRGŐ ATTILA *Clock Work*⁶ című kiállításának viszont nem volt Facebook eseménye, így ott – épp úgy, mint például a *Bookmarks*⁷ kiállításán – egyedüli látogató voltam. Az *OFF-Biennále* mint esemény a

4 <https://www.facebook.com/pages/OFF-Biennále-Budapest/1589298637955941?ref=ts>

5 *Szemreazonátor az erőműben*. Kelenföldi Erőmű, 1117 Budapest, Hengermalom út 60., 2015. május 1-3.

6 Csörgő Attila: *Clock-work*. DER PUNKT, 1051 Budapest, Szarka u. 7., 2015. április 24 – május 17. <http://offbiennale.hu/kategoriak/clock-work/>

7 *BOOKMARKS – OFF*. A korábbi MEO-ban, 1042 Budapest, József Attila utca 4-6., 2015. április 26 – május 17. <http://offbiennale.hu/kategoriak/bookmarks-off/>

1 Az *OFF-Biennále* honlapja: <http://offbiennale.hu>

2 Sugár János: *Tűz a múzeumban*; Rombusz Terasz, 1092 Budapest, Ráday utca 10-12., 2015. április 24 – május 15. 0-24. <http://offbiennale.hu/sugar-janos-tuz-a-muzeumban/>

3 Forrás: Az *OFF-Biennále* sajtóirodájának közleménye, 2015. június 9.

Facebookon látványosan jelen volt, de sajtóhír – a rendezvény nagyságához és horderejéhez képest – viszonylag kevés jelent meg róla.

Az *OFF-Biennále* helyet adott számos kezdeményezésnek és kapcsolódó rendezvénynek is, például a művészettörténet-oktatás területén. Szemináriumi órákat helyeztek ki az oktatók a biennáléba, és szemináriumi munkák is születtek róla. Az ELTE Művészettörténeti Intézetének kiállításlátogató szemináriuma (Szőke Annamária, Perényi András és Gosztonyi Ferenc) ezúttal több héten keresztül csak az itteni eseményeket kereste fel. A budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Alkalmazott Művészeti Intézetében Tatai Erzsébet diákjai félévi dolgozatot írtak a biennáléről. A Képzőművészeti Egyetem Kortárs Művészeti és Kurátori Ismeretek részlegének a vezetője, Szoboszlai János épp úgy tagja a biennálét szervező hétfős csapatnak, mint egy frissen végzett diák, Juhász Anna, az ottani diákok érdeklődése természetesen ennek megfelelően élénk volt.

Az *OFF-Biennále* kurátori csapata – ERŐSS NIKOLETT, JUHÁSZ ANNA, SOMOGYI HAJNALKA, STEPANOVIC TIJANA, SZALAI BORBÁLA, SZÉKELY KATALIN és SZOBOSZLAI JÁNOS – többségében ahhoz a generációhoz tartozik, akik az utóbbi mintegy 15 évben jutottak el karrierjüknek abba a fázisába, amikor meghatározó pozíciókban tevékenykedhettek. Ők az utóbbi években kikerültek a rendszerből vagy úgy, hogy önként hagyták el az intézményeket, vagy úgy, hogy lejárt szerződésüket nem hosszabbították meg. A változó körülmények a peremre szorítottak számos olyan sikeres embert, akiket ez a közös tapasztalat most egy csoporttá kovácsolt. Ide tartoznak a megnevezettek túl például az OFF Biennálén ugyancsak részt vevő BENCsik BARNABÁS, PÁLDI LÍVIA, MOLNÁR EDIT és SIMON KATALIN is. Páldi jelenleg a svéd Baltic Art Center igazgatója. Magyarországon a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet vezetője és a Múcsarnok kurátora volt, nemzetközileg a 2012-es documenta „kurátori ágenseként” ismert. Molnár, aki szintén a Múcsarnok kurátora volt. Somogyi a Trafó Galériát vezette, Bencsik a Ludwig Múzeum, Szoboszlai pedig korábban a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet igazgatója volt. Erőss, Somogyi, Stepanovic és Székely a Ludwig Múzeumban dolgozott, Somogyi és Erőss, illetve Szalai a Trafóban is dolgozott, illetve dolgozik.

A szervező csapat tagjaival tehát egy fiatalabb generáció került pozícióba, akik külföldön is sikereket értek el a magyar művészet menedzselésével. A Bencsik Barnabás által alapított, majd a Ludwig Múzeumba integrált ACAX iroda⁸ tevékenységének eredményeként került be több magyar művész is az *Isztambuli Biennáléra*

8 <http://www.acax.eu/>

SUGÁR JÁNOS

Tűz a múzeumban, 2015 © Fotó: Balogh Máté

(Kaszás Tamás és Szentjóby Tamás, 2009), a *Lyon Biennáléra* vagy a dokumentára (Csákány István, Csörgő Attila és Szentjóby Tamás, 2012). A szervezők úgy érzik, hogy ennek a sikeres tevékenységnek most vége szakadt, és ezt kell folytatniuk az *OFF-Biennáléval*.

Az *OFF-Biennále* ötlete körülbelül másfél éve, tehát valamikor 2013 végén vetődött fel. A szervezők több körben szólítottak meg embereket. Először civil szervezeteket, utána kurátorokat, később a művészeket, egy pályázati kiírással.⁹ Az alapkonceptió szerint az *OFF-Biennále* egy „fórum”. A résztvevők önállóak, többek között anyagi szempontból is. Az *OFF-Biennále* lokális kérdésekre reagál, ugyanakkor regionálisan, tehát Közép-Kelet-Európában orientálódik, ezért arra kérték a résztvevőket, hogy a mai magyarországi helyzetre reflektáljanak.¹⁰ A koncepció tehát nem a tematikában, hanem az *OFF-Biennále* struktúrájában fogalmazódik meg, nevezetesen, hogy lemond az állami támogatásról – a szervezők szerint nincsenek benne például olyan galériák, amelyek állami pénzekből működnek –, és alulról építkezik. Ez a struktúra az *OFF-Biennále* legfontosabb mondanivalója. A biennále célja az is, hogy hozzájáruljon egy hosszú távon életképes kortárs képzőművészeti közeg kiépítéséhez, magában hordozza tehát a folytonosság ígését. Ebből következik az is, hogy a következő *OFF-Biennále* más lesz, mert az OFF lényege, hogy az adott helyzetre reagáljon.¹¹ Az *OFF-Biennále* számos művészeti és társadalmi kérdést tesz fel, illetve alkalmat ad e kérdések feltevésére. Nyitottságával, kritikus hangvételével, sokszínűségével egyértelműen a jelenlegi magyar kultúrpolitikával szemben pozicionálja magát.¹²

Hogy mi az OFF, az többek között a szervezők által létrehozott *Használd a fejed!*¹³ című programból is látható, amelybe bekerült többek között PETRA FERIANCOVÁ *Sérülékeny* mégis örök,¹⁴ a Kis VARSÓ *Tevőleges*,¹⁵ EVA KOTÁTKOVÁ *Fekete Színház*,¹⁶ MLADEN MILJANOVIĆ *A Magyarország hadművelet*¹⁷ és *Az abszurditás édes*

9 <https://www.works.io/organizations/off-biennale-budapest/palyazati-felhivas>

10 Részlet a felhívásból: „az *OFF-Biennále* Budapest előnyben részesíti az olyan pályázatokat, melyek reagálnak a hazai művészeti színtér jelenlegi helyzetére, realitására és a művészi produkciót gyakran erősen limitáló gazdasági környezetre”.

11 <http://offbiennale.hu/f-a-q/>

12 „Az OFF mint kezdeményezés alapvetően politikai állásfoglalás, amennyiben ezt a közügyekről való gondolkodásként, a jelen helyzetre adott reakcióként értelmezzük. Az OFF olyan projekteket mutat be, melyek a művészet eszközeivel alkotnak jól argumentált, valós kérdéseket felvető véleményt, illetve releváns felvetésekkel teremtenek vitahelyzetet.” Ld.: <http://offbiennale.hu/f-a-q/>

13 <http://offbiennale.hu/kategoriak/hasznald-a-fejed/>

14 Petra Feriancová: *Sérülékeny, mégis örök* (Kvĕta Fulierová archivuma), Viltin Galéria, Budapest, Vasvári Pál u. 1., 2015. április 24 – május 30.

15 Kis Varsó: *Tevőleges*. 1052 Budapest, Zoltán utca 18. 2. emelet; 2015. április 24 – május 29. <http://offbiennale.hu/kis-varso-tevoleges/>

16 Eva Kotátková: *Fekete Színház*. Kisterem Galéria, Budapest, Képiró u. 5. 2015. április 25 – május 29. <http://offbiennale.hu/petra-feriancova-serulekeny-megis-orok-kveta-fulierova-archivuma/> <http://offbiennale.hu/eva-kotatkova-fekete-szinhaz/>

17 Mladen Miljanović: *A Magyarország hadművelet*. acb Attachment, Budapest, Eötvös u. 2., 2015. április 24 – június 4.

KIS VARSÓ
Tevőleges, 2015
© Fotó: Aknay Csaba

PETRA FERIANCOVÁ
Sérülékeny, mégis
örök (Květa
Fulíerová archívuma)
2015, installáció,
részlet
© Fotó: Rosta József

DAN PERJOVSCHI
Az OFF rajz, Hátsó
Kapu, 2015 (részlet)
© Fotó: Rosta József

szimfóniája,¹⁸ DAN PERJOVSCHI *Az OFF rajz*¹⁹ és Sugár János *Tűz a múzeumban* projektje. Eva Kotátková és Petra Feriancová a 2013-as Velencei Biennálé résztvevői voltak, egyikőjük a szlovák pavilonban, másikuk a központi kiállításon állított ki. Az *OFF*-on mindketten nagyméretű installációkat mutattak be, amelyek egyben archívumprezentációk is voltak.

A Kis Varsó *Tevőleges* címmel megrendezett kiállítása egy V. kerületi üres magánlakásban volt látható. A kiállított művek, illetve tárgyak közé tartozik egy az O.P.N.I. páciensei által csinált modell, három sajátos pozícióba állított márványhenger, a padlón kirakott négy színes mozaik és különböző magasságú színes rudak. Mind egyszerű és hétköznapi tárgy, didaktikus használatot sugalló geometrikus alakzatok. A Kis Varsó valami jelentőségteljeset csinált, a jelentés feloldása nélkül, már a hely megválasztásával is: egy üres lakás egy elhagyott és pusztuló házban. A lakás ablaka a Szabadság térre nyílik, lent az orosz emlékmű látható; a háttérben sejthetőek a tér további szimbolikus helyei: így az Amerikai Egyesült Államok Nagykövetsége és az Eleven Emlékmű.²⁰

A Kis Varsó az *OFF-Biennálé*hez hasonlóan működik: a nem beavatottak számára az installáció többféleképpen is értelmezhető. Ehhez hozzájárul az is, hogy a kiállításon nincsenek címek, nincs kísérő szöveg, semmiféle magyarázat. Az *OFF-Biennálé* is hasonló: nincs provokatív hatása, így az értelmezési lehetőségek sokaságának nyit utat. Mind a Kis Varsó, mind pedig az *OFF-Biennálé* professzionális, direkt, közel megy a nézőhöz, felszólítja, hogy gondolkodjon, értse meg és adjon neki jelentést. A Kis Varsó tehát pontosan azt csinálja, amit az *OFF-Biennálé* elvár tőle.

A közönség számára hozzáférhető kurátori állásfoglalás más helyeken is hiányzik, ami megerősíti, hogy az *OFF* egy olyan belső kör, ahol mindenki tud mindent, vagy legalábbis tud bánni a rejtellyel, tudja, hogy azok mire utalnak. A látogatót talán nem is nagyon érdeklik ezek a részletek, hiszen maga a művészeti közeg a lényeg. Ez egyrészt természetesen demokratikus, másrészt viszont antidemokratikus, hiszen mindazok számára, akik nincsenek beavatva, ez épp azt a küszöböt hozza létre, amely köztudottan a társadalmi rétegeket hivatott egymástól elkülöníteni. A *Mérlegállásban* című kiállítást²¹ Simon Kati és VÁSÁRHELYI ZSOLT saját lakásában rendezte

18 Mladen Miljanović: *Az abszurditás édes szimfóniája* (performansz). Budapest, Erzsébet tér, 2015. május 21. <http://offbiennale.hu/mladen-miljanovic-az-abszurditas-es-edes-szimfoniaja/>

19 Dan Perjovschi: *Az OFF rajz*. Hátsó Kapu

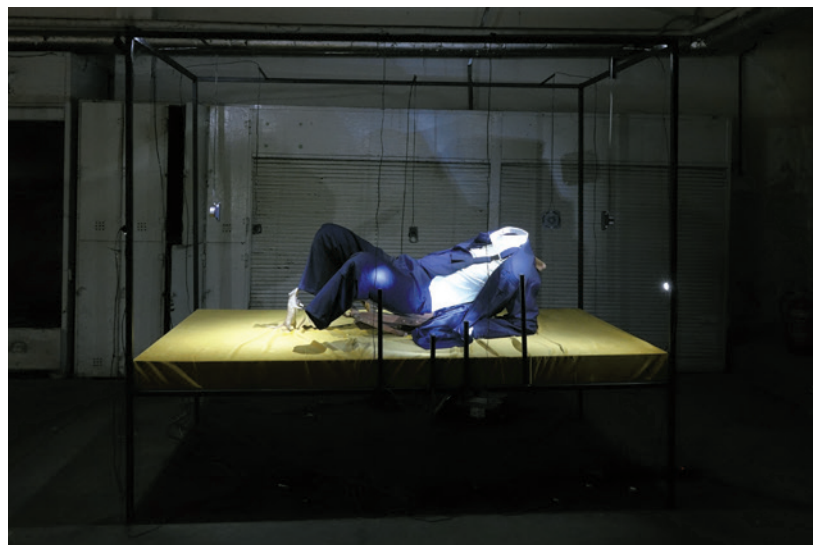
20 „Az Eleven Emlékmű egy közösségi kezdeményezés által létrehozott ellenemlékmű és alulról építkező társadalmi mozgalom. A német megszállás áldozatainak emlékműve felállítására elleni tiltakozássorozat első, kizárólag civilek által szervezett, részvételi és nyilvános párbeszédre építő köztéri akció-sorozata.” Lásd: https://hu.wikipedia.org/wiki/Elleven_Emlékmű

21 *Mérlegállásban*. Simon Katalin és Vásárhelyi Zsolt magánlakása, 1081 Budapest, Népszínház u. 19. 2015. április 25 – május 3.

meg többek között EVA KOTÁTKOVÁ cseh, ADRIAN PACI albán, KRSTO PAPIĆ horvát, KATARINA ŠEVIĆ, valamint KATARINA ZDJELAR szerb művész részvételével. A kiállítás az utóbbi évek magyar társadalmát és a képzőművészeti életet is erősen érintő elvándorlás jelenségével foglalkozik. A migrációs kérdést főleg Kelet-Európával kapcsolatban lehet feltenni, ezért vannak itt főleg kelet-európai, illetve köztük magyar művészek (mint pl. a Lengyelországban élő Csörgő Attila vagy a Németországban élő Vásárhelyi Zsolt maga). Az *OFF-Biennále* elérte azt is, hogy jelenleg külföldön dolgozó kurátorok és művészek, így többek között Páldi Livia, Molnár Edit, Simon Katalin, Csörgő Attila, Csákány István, Szörényi Beatrix, Soós Borbála, Stánitz Zsuzsanna is csináljanak projektet. Az a tény, hogy ezek az emberek most mind itt vannak, az elvándoroltakban és az itthon maradtakban is felerősíti az összetartozás és a közös sors érzését.

Az *Újrajátszott történelem* című, az OSÁ-ban megrendezett kiállításnak²² Páldi Livia és Molnár Edit voltak a kurátorai. A kiállítás alapkérdése: egy valamikori léthelyzetnek mi a jelentése egy adott történelmi távolságból? HEIDRUN HOLZFEIND itt látható 2007-es munkája az 1968-as mexikói

22 *Újrajátszott történelem*. Centrális Galéria, Budapest, 2015. április 24 – május 31.; Platán Galéria, Budapest, április 16. – május 7.; Toldi Mozi, Budapest, 2015. május 24. és 30.

Csákány István
installációja | Izolátor. Volt Postapalota
© Fotó: Eln Ferenc

diákmozgalom résztvevőivel folytatott videóinterjúkban pontosan erre a kérdésre keresi a választ: hogyan emlékeznek az érintettek negyven év után a rezsim által elfojtott mozgalomra?

Egy művészek kezdeményezésére létrejött, szintén rejtélyes projekt az *Izolátor*²³ címet viseli. Blazsek András, Csákány István, Kokesch Ádám és Szörényi Beatrix a volt Postapalota egy elsötétített és romos garázsában állították ki munkáikat. A különböző tárgyak és szerkezetek között már a sötétség miatt is nehéz volt

23 *Izolátor*. Volt Postapalota, 1012 Budapest, Várfok utca 24., 2015. április 25 – május 29. <http://offbiennale.hu/kategoriak/ujrajatszott-tortenelem/>

Kokesch Ádám
Cím nélkül, 2015, installáció (részlet) | Izolátor. Volt Postapalota
© Fotó: Eln Ferenc

EPERJESI ÁGNES
Vegyes házasság
„Küldj egy jelet
lentről...” | Knoll
Galéria
© Fotó: Rosta József

tájékozódni. A hang- és filminstallációk háttérzaja sajátos akusztikai összefüggést teremtett. Kokesch állványai egy feltört aszfaltfelület peremén tovább erősítették az enyhén apokaliptikus élményt – ez volt számomra az *OFF-Biennálé* egyik legsikerültebb tere.

A ZICS BRIGITTA és PETERNÁK MIKLÓS együttműködésében létrejött *Szemrezonátor az erőműben* esetében ugyancsak a helyszín: a Borbíró Virgil tervezte erőmű vezénylőterem a meghatározó. A művészi intervencióval itt szintén maga a tér töltődött fel egy jelentéssel, amelyet minden nyilvánvaló racionalitása ellenére leginkább talán mágikusnak nevezhetnénk.

A Knoll Galéria „Küldj egy jelet lentről...” című kiállításának²⁴ koncepcióját ugyanaz a helyzet ösztönözte, mint az *OFF-Biennálé* létrejöttét. A múzeumi intézményrendszer átalakulásával a kortárs gondolkodás s a kortárs megnyilatkozások tere beszűkült, ugyanez érvényes a média-térre is, s az egyén szintjén ugyancsak: igényei,

24 „Küldj egy jelet lentről...” Knoll Galéria, Budapest, Liszt Ferenc tér 10., 2015. április 24 – május 31. <http://offbiennale.hu/kategoriak/izolator/> <http://offbiennale.hu/kategoriak/kuldj-egy-jelet-lentrol/>

BOOKMARKS – OFF

Előtérben KASZÁS TAMÁS installációja, a háttérben NÁDLER ISTVÁN és ERDÉLY MIKLÓS művei
© Fotó: Eln Ferenc

véleménye megfogalmazására, közlésére – a 'social media' szűk nyilvánosságot biztosító csatornáin kívül – alig talál formát, közvetítőt. Többek között erre a helyzetre reagálnak a kiállításon bemutatott művek, köztük PAUL HORN bunkerei.

A *Bookmarks – OFF* című kiállítás²⁵ három szervezője az acb, a Kisterem és a Vintage Galéria volt. 2013-ban a Balassi Bálint utcában, egy erre a célra kibérelt galériában, 2015 áprilisában az *Art Cologne* nemzetközi művészeti vásáron, április végétől pedig az *OFF-Biennále* keretében a használaton kívüli egykori MEO tereiben volt látható közös kiállításuk. DAVID HUG, az *Art Cologne* igazgatója szerint a *Bookmarks* megmutatta, a magyar művészet a hatvanas évek óta nem csak újító jellegű, radikális és nemzetközi színvonalú, hanem önálló és specifikus is.²⁶ Az első *Bookmarkson* ERDÉLY MIKLÓS, LADIK KATALIN és Szentjóbó Tamás művei voltak láthatók az 1960-as és 1970-es évekből. Erre a hagyományra hivatkoznak a kortárs közegben, releváns módon KASZÁS TAMÁS, Kokesch Ádám, a Kis Varsó és a SOCIÉTÉ RÉALISTE művei.

Az *OFF-Biennále* neoavangárd visszacsatolása számos helyen érezhető. Az 1970-es évek avangárdjával, illetve „underground művészeti közegével” jelenthet kapcsolódási pontot az a kérdés, hogy akkoriban milyen művészi stratégiák léteztek, illetve hogy miként lehetett támogatás nélkül érvényes művészetet létrehozni? Erre jó példát jelentenek az 1970-es évek művészeti praxisai (a *Bookmarks*,

a *Klaus Groh*²⁷ vagy a *Kreativítás és vizualitás*²⁸ kiállításain). A kiállított művészek viszont részben másképp látják a helyzetet. Ladik Katalin szerint a politikai elnyomás a közös pont a mai és az 1960–70-es évek között. Különbség viszont, hogy az akkori Vajdaságban ezen a politikai elnyomás túl a női lét és a kisebbségi helyzet megtöbbszörözte a szorítást.

Ugyanerre a témakörre, tehát az 1970-es évek kelet-európai neoavangárdjára utal TOMÁŠ POSPISZYL *Soha nem történik meg kétszer (Performansz újrajátszások a kortárs cseh művészetben)* című projektje.²⁹ PETRA FERIANCOVÁ *Sérülékeny mégis örök* címmel KVETA FULIEROVA gyűjteményét állította ki.³⁰ Feriancová szerint JULIUS KOLLER megrendezett fotói igazából Kveta Fulierova ötletei voltak, ő rendezte meg a

25 Ld. 7. jegyzet.

26 „Bookmarks is about showing the world that the Hungarian art scene since the 1960s has been quite ground breaking and radical in many ways, and can hold its own on an international level. My intentions were less about showing the world 'Hungarian' art, but more about presenting an amazing exhibition of progressive art from the 1960s to today, showing a tradition that occurred in the east concurrently with modes of art production in the west.” (Daniel Hug e-mailje, 2015. május 27)

27 „aktuelle kunst in osteuropa” Klaus Groh & Artpool – tanulmányi kiállítás. Artpool P60, Budapest, Paulay Ede u. 60. 2015. április 24 – május 8. http://offbiennale.hu/kategoriak/esemeny_1/28 *Kreativítás & Vizualitás [1975–1977, 2015]*. 2B Galéria, Budapest, Ráday u. 47., 2015. április 24 – május 8. <http://offbiennale.hu/kategoriak/kreativitas-vizualitas/>

29 *Soha nem történik meg kétszer (Performansz újrajátszások a kortárs cseh művészetben)*. Horizont Gallery, 1066 Budapest, Zichy Jenő utca 32., 2015. április 24–május 10.

30 L. 14. jegyzet.

TIBOR ZSOLT
u boot, 2002/09, grafit, gouache, tus, plectol es ragasztoszalagok, papiron, 138×188 cm
© Fotó: Aknay Csaba

GRYLLUS ÁBRIS
installációja, 2015
(részlet)
Sound as Space I
Budapest, Central
Passage
© Fotó: Eln Ferenc

fotókat és ő is fotózta őket: itt az ideje tehát, hogy ezeket állítsuk a középpontba. A *Kreativitás & Vizualitás 1975–1977* című kiállítás³¹ a Ganz MÁVAG Művelődési Ház, tehát egy állami intézmény, alternatív művészeti oktatási műhelyének dokumentumait állította ki, és így a hatalom és a neoavantgárd viszonyának egy további aspektusát érzékeltette.

ANDREAS FOGARASI két projekttel is szerepelt az OFF-on. A *Photography* című kiállításon a pozsonyi amt-ben saját műveit mutatta be,³² a *Space Trouble* pedig a párizsi Thomas Bernard / Cortex Athletico galériában volt látható,³³ többek között Eva Kotátková és TIBOR ZSOLT szereplésével. Itt Tibor Zsolt nagyméretű, egy elbizonytalanodó világ nyomait őrző papírmunkáit mutatta be.

A Supermarket galéria *Vakfoltok* című kiállításán³⁴ MARGARETHE MAKOVEC és ANTON LEDERER OVIDIU ANTON (Bécs), Borsos Lőrinc (Székesfehérvár/ Budapest), ANNA WITT (Bécs), HANNES ZEBEDIN (Bécs) munkáit állítottak ki. Ovidiu Anton szerint a részvétel maga is egy állásfoglalás, mivel az *OFF-Biennále* állami pénz nélkül jött létre. Ha az ember politikai művészetet csinál, általában kétkelkedik, hogy megkapják-e az üzenetét, de az *OFF-Biennále* esetében nyilvánvaló volt, hogy a művészetnek itt van értelme.

Az *OFF-Biennále* nem csupán független, hanem a jelenlegi kultúrpolitika ellenében létrejött rendezvény, amit figyelemre méltó módon nem hangsúlyoztak ki a szervezők.³⁵ Az előkészítő megbeszéléseken arról is szó volt, hogyan kell a résztvevőknek kommunikálniuk, felkészülve arra, hogy a jobboldali sajtó esetleg provokatív kérdéseket tesz fel, például arra utalva, hogy az OFF „rendszerellenes”. A támogatók – nevezetesen a Norvég Civil Alap, az Open Society Initiative for Europe és az Erste Stiftung – összesen mintegy 30 millió forinttal, a magántámogatók körülbelül 10 millió forinttal támogatták a rendezvényt.³⁶ Az *OFF-Biennále* ezzel azt demonstrálta, hogy

alulról jövő, civil társadalmi szerveződés. A szervezők a szakmára koncentrálnak és a munkára, így kevés felületet hagytak a támadásokra.

Figyelemre méltó az is, hogy ezt az összefogást a kortárs képzőművészeti (és nem az irodalmi vagy a színházi) szféra hozta létre, hiszen a kultúrpolitikai átalakulások negatív kihatásai ezeket a területeket ugyanúgy érintik, mint minden mást, a médiától kezdve az oktatáson át a filozófiáig. Az okok feltehetőleg sokrétűek és a képzőművészetnek a társadalomban betöltött szerepével függnek össze. A képzőművészet manapság előszeretettel foglalkozik szociális és politikai problémákkal; ez a közeg aránylag kicsi és jól szervezett; olcsó, provizórikus, mozgékony, spontán; figyel a nemzetközi eseményeket, amelyben a helyi pozíciók egyenesen kívánatosak; és nem utolsósorban a képzőművészetnek van egy ilyen irányú identitása már az 1970-es évek óta.

Az *OFF-Biennále* összességében jól működött, de részleteiben nem mindig az volt, mint aminek kívülről látszott. Én egy májusi hétvégén látogattam végig azokat az eseményeket, amelyek ebbe a két napba belefértek. Az internetes információk alapján tájékozódtam, és több esetben is zárt ajtókat találtam. A Brody Art Yard *Springerin 20 éves jubileumi bemutató: Escape Routes*,³⁷ a Supermarket *Vakfoltok* kiállításain ugyanúgy, mint a Viltin Galéria *A sérülékeny, mégis örök* című programja előtt. A 2B galériát Szőke Annamária, a kiállítás koordinátora nyitotta ki nekünk, délután kettő helyett háromkor – utána azonban nagyon érdekes beszélgetés következett. A Rombusz kert udvarán a tűznél Sugár János még nem tudta, hogy másnap ki fogja azt őrizni. Tehát minden működött, de döcögösen. Ez annyiban sajátos, hogy a szervezők többek között professzionalitásukat is szándékoztak bizonyítani a rendezvénnyel.

A szakma ugyanakkor részben irritáltan reagált az OFF-ra. Szentjóbó Tamás nem akart a biennálén résztvenni. Szerinte hét ember kinevezte magát zsűrinek, felszólította a művészeket, hogy csináljanak műveket, keressenek kiállítóhelyeket, pályázzanak. Előre közölték, amennyiben a projekt beleillik az *OFF-Biennále* profiljába, elfogadják, amennyiben nem, elutasítják azt. Azt mondták, hogy lennől szerveződnek, de „a szervezők felrakták magukat”.³⁸ Így visszavonta műveit a *Bookmarks*ról, jöllehet azok nem a művész, hanem az acb galéria tulajdonában vannak. Ladik

31 L. 28. jegyzet.

32 Andreas Fogarasi: *Photography*, amt – project, Stetinova 1, Pozsony; 2015. április 16 – május 31. <http://offbiennale.hu/andreas-fogarasi-photography-kiallitas/>

33 *Space Trouble*. Galerie Thomas Bernard / Cortex Athletico, Párizs, 12 rue du Grenier Saint-Lazare; 2015. április 2 – május 23.

34 *Vakfoltok*. Supermarket Gallery, Budapest, Bródy Sándor utca 17. 2015. április 24 – május 31. <http://offbiennale.hu/kategoriak/vakfoltok/>

35 „Az OFF nem száll be a (kormány-ellenzék dichotómiára redukált) pártpolitikai csatározásokba, nem próbál politikai eszközöket jól-rosszul alkalmazva célokat elérni; ehelyett 'hazai', vagyis a szakmai terepen, létrehozói és résztvevői szaktudására, tehetségére, szakmai tapasztalatára, kapcsolatrendszerére alapozva, ezeket bővítve kíván eredményeket elérni. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján, a hazai politikai kultúrát figyelve úgy érezzük, hogy saját eszközeinkkel élve eredményesebbek lehetünk egy szélesebb társadalmi bázis megnyerésében, üzeneteink célbaljuttatásában.” <http://offbiennale.hu/f-a-q/>

36 „Mennyi támogatást kapott az OFF-Biennále Budapest és milyen forrásokból? Az OFF a következő alapítványokhoz pályázott sikeresen: *Norvég Civil Alap: 64 700 EUR*. Ebből a támogatásból – az NTCA támogatáspolitikájának megfelelően – a demokratikus készségek fejlesztésével és a civil társadalom erősítésével összefüggésben álló projektelemeket tudjuk megvalósítani. Művészeti projektek létrehozását ez a kiírás nem tette lehetővé, a hangsúlyok ennek megfelelően a civil infrastruktúra-fejlesztésre és a tudásátadásra kerültek. Emellett az NTCA támogatása teszi lehetővé a közös, összehangolt kommunikáció és a honlap megvalósítását. *OSIFE – Open Society Initiative for Europe: 24 990 USD*. Az OSIFE támogatás új közönség-területek megszólítására, bevonására, edukációs és kommunikációs szempontból előremutató projektek részfinanszírozására fordítható. *Erste Stiftung: 12 000 EUR*. Az összeget a kurátori team Check Your Head! projektjének megvalósítására nyertük el. Ezen kívül több, mint 10 millió forint magántámogatást kaptunk a szakmai program megvalósítására és népszerűsítésére. A magántámogatások felhasználásáról a kurátori stáb szakmai kritériumok alapján dönt.” <http://offbiennale.hu/f-a-q/>

37 *springerin – 20 éves jubileumi kiállítás: Escape Routes*. Brody Art Yard – Print studio & Gallery, Budapest, Vasvári Pál utca 8. 2015. április 24 – május 12. <http://offbiennale.hu/kategoriak/springerin-20-eves-jubileumi-bemutato-escape-routes/>

38 „Szakmai kérdésekben az OFF kurátori stábjába dönt. Az OFF csak akkor tudja elérni a kitűzött céljait, ha a keretei között megvalósuló projektek átgondoltak, relevánsak, izgalmasak, jól kivitelezettek. Ennek a magas színvonalnak a biztosításáért az OFF-ot kezdeményező és annak részleteit átlátó kurátori stáb vállalt garanciát, ezért az ezzel kapcsolatos döntések felelős meghozatala is az ő feladatuk. Azok a projektek, amelyeknek bizalmat szavaznak, azért felelősek, hogy projektjük a pályázatuknak megfelelően megvalósuljon, az ezzel kapcsolatos döntéseket ők hozzák.” <http://offbiennale.hu/f-a-q/>

Katalin első reakciója az *OFF-Biennáléra* pedig az volt, hogy sokan nem tudtak róla – ő például nem is értesült arról, hogy az ő munkái is ki lesznek állítva. Ebből levonható az a következtetés is, hogy az *OFF-Biennále* az 1970-es évek magyar neo-avantgárdjára hivatkozik, azonban annak képviselőivel nincs működő kapcsolata. Az *OFF-Biennále* több perspektívából is értelmezhető. Így például külföldi megjelenése, a külföldről meghívott projektek alapján, vagy azoknak a szempontjából, akik külföldről érkezve próbálnak tájékozódni a rendezvényről. Ausztriát tekintve Andreas Fogarasit, illetve Margarethe Makovecet és Anton Lederert, a grazi Rotor vezetőit vonták be a programba. Fogarasi folyamatosan jelen van a magyar művészeti közegben, különösen azóta, hogy 2007-ben megkapta az Arany Oroszlán díjat Velencében, a Rotornak pedig a Trafóval volt több együttműködése. Hans Knoll viszont budapesti galériájával vett részt az *OFF-on*. A bécsi *springerin* nevű folyóirat szintén maga kereste a prezentációs lehetőséget, hiszen a magazin eleve sokat tesz a régióért.

Az *OFF-Biennále* külső perspektíváját a vele párhuzamosan futó események is érzékeltetik, így például a Műcsarnok *Nemzeti Szalon* kiállítása.³⁹ A *Szalont* is legalább annyian látogatták, mint az *OFF-Biennále* eseményeit. Az ottani bemutató összességében hagyományos és érdektelen, a kiállított művek egyharmada azonban elképzelhető lenne akár az *OFF-Biennáléhoz* kapcsolódó kereskedelmi galériákban vagy asz azt támogató magánszemélyek gyűjteményeiben is. A helyzet tehát nem egyszerű, hiszen az *OFF-Biennáléval* egyidőben nyílt meg a *Velencei Biennálé* magyar pavilonja Cseke Szilárd művével, amely kiemelkedik az amúgy közepes átlagból.⁴⁰ Nemes László *Saul fiával* pedig egy, a Nemzeti Filmalap támogatta film nyerte meg május 24-én Cannesban a Zsúri Nagydíját, és ez mégiscsak a magyar kultúrpolitika sikere.⁴¹

39 *Itt és most. Képzőművészeti Nemzeti Szalon 2015.* Műcsarnok, Budapest, 2015. április 25 – július 19.

40 Cseke Szilárd: *Fenntartható identitások*, 56. Velencei Biennálé magyar pavilonja, Velence, Olaszország, 2015. május 9 – november 22.

41 *Saul fia*. Rendezte: Nemes Jeles László. 35 mm, 107 perc. Laokoon Filmgroup, 2015

Az *OFF-Biennále* minden résztvevője és látogatója számára egyértelmű azonban, hogy az *OFF* működött, produktív és érdekfeszítő volt, segített azoknak, akik megpróbáltak közelebb jutni a kortárs magyar képzőművészethez. Az *OFF-Biennále* egyértelműen pozicionálta magát a két részre szakadt magyar kulturális mező rendszerkritikus oldalán. Ezáltal érdekfeszítővé válhatott az is, ami más esetben talán nem. Jól látható ez például a bécsi Kunsthalle párhuzamosan futó *Destination Wien* című kiállításával⁴² összehasonlítva, amely maga a politikailag korrekt unalom. A budapesti *OFF-Biennálén* és a bécsi bemutaton is szereplő Andreas Fogarasi és Anton Ovidiu művei a két közegben teljesen mást jelentenek. A bécsi kiállításon azt gondolta az ember, hogy ez biztosan nem lehet a bécsi művészeti közeg – kell, hogy legyen itt még más is, amiért érdemes elmenni egy kiállításra. A budapesti kiállításon pedig azt érezhette a látogató, hogy igen: ez a budapesti művészeti közeg és érdemes vele foglalkozni, mert izgalmas, eleven és sokrétű, mert jelentése és jelentősége van.

42 *Destination Vienna 2015.* Kunsthalle Wien, Bécs, 2015. április 17 – május 31. <http://www.kunsthallewien.at/#/en/exhibitions/destination-vienna-2015> <http://www.laokoonfilm.com/movies/item/son-of-saul-saul-fia>

BOOMERANG

Részlet a kiállításról | Irokéz Galéria, Szombathely

© Fotó: Eln Ferenc

